

Ερωτήσεις

1. Σε ένα πίνακα με δυο στήλες, σημειώστε, αριστερά, τις οικονομικοκοινωνικές μεταβολές που έλαβαν χώρα επί των επιγόνων του Βασιλείου και δεξιά, περιληπτικά, τις συνέπειές τους.

2. Ποια η σημασία των βυζαντινών νομισμάτων για τη διάδοση της αυτοκρατορικής ιδεολογίας, σύμφωνα με το παράθεμα;

7. Οικονομία και κοινωνία στη Δυτική Ευρώπη Το σύστημα της Φεουδαρχίας

α. Χαρακτηριστικά και εξέλιξη

Η κοινωνία του Φραγκικού Κράτους ήταν μια κοινωνία κυρίως αγροτική. Τη μεγάλη μάζα του πληθυσμού αποτελούσαν οι αγρότες. Οι συνθήκες ανασφάλειας που κυριαρχούσαν την εποχή των Μεροβιγγείων στην Ευρώπη οδήγη-

Ο όρκος πίστης και υποταγής (Homagium). Ο υποτελής βάζει τα δύο χέρια του στα χέρια του φεουδάρχη. Από μια τελετή περιβολής. Μικρογραφία του 13ου αι. Αρχαία Διαμερίσματα Ανατολικών Πυρηναίων. Perpignan.

σαν τους αδύναμους να αναζητήσουν την προστασία των ισχυρών, δηλαδή των αρχόντων. Έτσι οι διάφορες κοινωνικές ομάδες συνδέθηκαν μεταξύ τους με δεσμούς εξάρτησης. Οι ιεραρχικά ανώτεροι άρχοντες παραχωρούσαν σε άλλους ευνοούμενους υποτελείς τους (βασάλους) εκτάσεις γης, για τις οποίες απαιτούσαν ως αντάλλαγμα πίστη, υποτέλεια και διάφορες υπηρεσίες, ενώ ανέλαβαν την υποχρέωση να τους παρέχουν προστασία και κάθε είδους βοήθεια. Η γη που παραχωρούνταν ονομαζόταν φέουδο και από τη λέξη αυτή ολόκληρη η ευρωπαϊκή μεσαιωνική κοινωνία αποκλήθηκε φεουδαρχική και οι άρχοντές της φεουδάρχες. Η επίσημη αναγνώριση ενός άρχοντα ως υποτελούς ενός άλλου ισχυρότερου άρχοντα γινόταν με τη λεγόμενη **τελετή της περιβολής**. Η παραμέληση των υποχρεώσεων εκ μέρους των υποτελών συνεπαγόταν την αφαίρεση του φέουδου.

Στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας ήταν ο βασιλιάς. Οι άμεσοι υποτελείς του (κόμητες, βαρώνοι, μαρκήσιοι κ.ά), που ήταν συγ-

χρόνως και φεουδάρχες, αποτελούσαν την αριστοκρατία. Από αυτούς εξαρτιόνταν οι κατώτεροι υποτελείς, οι οποίοι έπαιρναν επίσης γαίες ως αντάλλαγμα για τις υπηρεσίες τους. Κάτοχοι φέουδων μπορούσαν να είναι και οι εκκλησιαστικοί άρχοντες. Το υπόλοιπο τμήμα της κοινωνικής πυραμίδας συγκροτούσαν οι ελεύθεροι γεωργοί, που ήταν μικροϊδιοκτήτες, οι πάροικοι που αποτελούσαν την πλειονότητα των αγροτών και απολάμβαναν μια περιορισμένη ελευθερία, η οποία κατά τόπους παρουσίαζε διαβαθμίσεις (ήταν δεμένοι με τη γη, κατέβαλλαν τέλη στο φεουδάρχη της περιοχής και δεν μπορούσαν χωρίς την άδειά του να νυμφευθούν) και, τέλος, οι δούλοι που χαρακτηρίζονταν από νομική άποψη ως κινητά αντικείμενα.

β. Η επικράτηση του συστήματος της φεουδαρχίας

Το σύστημα της φεουδαρχίας αναπτύχθηκε στη διάρκεια του 8ου αιώνα, μετά την κατάρρευση της δυναστείας των Μεροβιγγείων. Σταθμό στη διαμόρφωση του συστήματος αποτέλεσαν οι μεταρρυθμίσεις του Καρλομάγνου. Ο στρατός, τον οποίο παλαιότερα αποτελούσαν ελεύθεροι αγρότες υπό την ηγεσία του αυτοκράτορα, αλλάζει χαρακτήρα, γίνεται φεουδαρχικός. Τίθεται, δηλαδή, υπό την ηγεσία των φεουδαρχών, καθένας από τους οποίους συμμετέχει με τους υποτελείς του και τον οπλισμό τους. Τη δυνατότητα αυτή αποκτούν οι φεουδάρχες χάρη στην οικονομική και πολιτική δύναμη που σε τοπικό επίπεδο τους εξασφαλίζει το φέουδο. Ανάλογα αποτελέσματα είχε η διοικητική μεταρρύθμιση του Καρόλου, διότι

Το φεουδαρχικό συμβόλαιο

Στα μέσα του Απριλίου, μια Πέμπτη (του έτους 1127) δόθηκε όρκος υποταγής στον κόμη της Φλάνδρας, ως έκφραση σεβασμού και πίστης, με την τάξη που θα ιστορήσουμε στη συνέχεια. Πρώτα έκαναν όρκο έτσι: ο κόμης ρωτούσε τον μέλλοντα υποτελή αν θέλει ανεπιφύλακτα να γίνει ακόλουθός του και εκείνος απαντούσε "θέλω". Ύστερα αδελφώνονταν μ' έναν ασπασμό ενώ ο υποτελής είχε βάλει τα χέρια του στα χέρια του κόμη. Σ' ένα δεύτερο στάδιο ο υποτελής έταζε αφοσίωση στον τελετάρχη του κόμη μ' αυτά τα λόγια: "Ορκίζομαι στην πίστη μου ότι από αυτή τη στιγμή θα είμαι πιστός στον κόμη Γουλιέλμο και θα κρατήσω τον όρκο μου σε κάθε περίπτωση, με καλή πίστη και χωρίς δόλο". Σ' ένα τρίτο στάδιο ο υποτελής ορκιζόταν το ίδιο στα ιερά λείψανα των αγίων. Μετά το μέρος αυτό της τελετής ο κόμης με τη ράβδο, που κρατούσε στα χέρια του, έκανε τη βεβαίωση της περιβολής του αξιώματος σε όλους εκείνους που έταξαν σ' αυτόν πίστη και σεβασμό και πήραν όρκο, με τον τρόπο που ιστορήσαμε.

Απόσπασμα από το έργο του χρονογράφου
Galbert de Bruges, *Ιστορία του φόνου του Καρόλου του Καλού, κόμη της Φλάνδρας*.

στους βασιλικούς αξιωματούχους παραχωρούνταν γαίες. Οι τρεις αυτές λειτουργίες της φεουδαρχίας (στρατιωτική, οικονομικοκοινωνική και πολιτική) αναπτύχθηκαν πλήρως στο κράτος του Καρόλου και στα κράτη που το διαδέχθηκαν. Έτσι, κατά τους δύο επόμενους αιώνες (10ο και 11ο), οπότε η διάλυση των κρατών των Καρολιδών και οι εχθρικές επιδρομές δημιούργησαν κλίμα ανασφάλειας και ενίσχυσαν την ανάγκη προστασίας των κατοίκων, το φεουδαρχικό σύστημα γενικεύθηκε.

Ερωτήσεις

1. Πόσα και ποια στάδια περιλάμβανε η τελετή της περιβολής; Συμβουλευτείτε το σχετικό παράθεμα και την εικόνα.

2. Ποια ήταν τα κυριότερα χαρακτηριστικά της φεουδαρχίας;

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους. Τοιχογραφία από την αίθουσα του Μεγάλου Συμβουλίου, στο Ανάκτορο των Δόγηδων, Βενετία.